STUDIA I PRACE
Kolegium Zarządzania i Finansów
ZESZYT NAUKOWY 210

210/2026
s. 127–140

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Zarządzania i Finansów
https://econjournals.sgh.waw.pl/SiP

Magdalena Walczak
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
https://orcid.org/0000-0002-5633-4291

Katarzyna Kreczmańska-Gigol
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
https://orcid.org/0000-0001-8483-9740

Przeciwdziałanie utracie płynności przez osobę fizyczną: studium przypadku osoby wyręczającej w spłacie podatku

Streszczenie

Płynność finansowa osoby fizycznej odnosi się do jej zdolności do terminowego regulowania swoich zobowiązań finansowych i dokonywania potrzebnych zakupów. Nie bez znaczenia dla płynności osoby fizycznej pozostaje zarządzanie swoimi zasobami majątkowymi w taki sposób, by zapewnić możliwie najwygodniejszą dla niej ewentualną egzekucję jej praw w stosunku do dłużnika. Stąd konieczna jest świadomość osoby fizycznej, jakie konsekwencje w kontekście zabezpieczenia jej interesów prawnych mają podejmowane przez nią działania. W obrocie społeczno-gospodarczym częstym zjawiskiem jest wzajemna pomoc członków najbliższej rodziny. Pokrewieństwo kontrahentów nie niweczy w żaden sposób zasadnej troski osoby fizycznej o przeciwdziałanie utracie przez nią płynności finansowej. W artykule przedstawiono studium przypadku, w którym poddano analizie, czy osoba fizyczna może dokonać spłaty zobowiązania podatkowego swojego brata, a jeśli tak, to w jaki sposób może zabezpieczyć swoją wierzytelność wobec wyręczanego podatnika. W szczególności poddano rozwadze, czy w takim przypadku będzie miała zastosowanie subrogacja ustawowa. Wskazano na możliwą czynność

prawną, która zdaje się zabezpieczać interes osoby fizycznej w należytym stopniu, przy jednoczesnym poszanowaniu zasad współżycia społecznego – wzajemnej pomocy osób bliskich.

Słowa kluczowe: płynność finansowa osoby fizycznej, familizm, zobowiązanie podatkowe, wyręczenie podatkowe, ryzyko kredytowe
Kody klasyfikacji JEL: D14, G32, G51

1. Wprowadzenie

Płynność finansowa rozumiana jako zdolność do terminowego regulowania bieżących zobowiązań i dokonywania potrzebnych zakupów to zdolność płatnicza. Ma na nią wpływ płynność strukturalna, czyli zdolność do szybkiej zamiany mniej płynnych aktywów na środki pieniężne bez znaczącej utraty wartości tych aktywów. Zmniejszenie poziomu środków pieniężnych powoduje pogorszenie płynności strukturalnej. Podobny skutek pogorszenia płynności strukturalnej wywołuje brak odzyskania wierzytelności, czyli brak zapłaty ze strony dłużnika. W artykule przedstawiono analizę konkretnej sytuacji (zastosowano metodę studium przypadku) – podatnik nie ma możliwości wywiązania się ze swoich zobowiązań podatkowych terminowo. Chcąc uniknąć negatywnych konsekwencji takiej sytuacji, chce przyjąć pomoc ze strony brata, który jest gotowy wyręczyć podatnika w terminowej spłacie zobowiązań podatkowych. Podatnik ma zwrócić środki pieniężne bratu w przyszłości. W efekcie podatnik może zachować wiarygodność, bo nie będzie miał zaległości podatkowych, a brat-wyręczyciel finansuje podatnika do momentu zwrotu środków pieniężnych przez podatnika. U wyręczyciela pojawia się ryzyko kredytowe.

Celem artykułu jest ocena, czy w świetle obowiązujących w Polsce przepisów prawa jest możliwe wyręczenie podatnika przez brata, jakie będą skutki prawne takiego działania, a także zaproponowanie takich warunków przeprowadzanej transakcji, żeby uchronić wyręczyciela przed materializacją ryzyka kredytowego, na które się naraża, udzielając finansowania, którego celem jest terminowe uregulowanie zobowiązania podatkowego brata.

2. Przegląd literatury

Płynność finansowa definiowana jest zwykle jako zdolność do terminowej spłaty bieżących zobowiązań i dokonywania potrzebnych zakupów [Wędzki, 2003, s. 33; Jerzemowska, 2004, s. 135; Kreczmańska-Gigol, Rekman, 2025]. Tak zdefiniowana płynność finansowa to zdolność płatnicza, która zależy od płynności aktywów, czyli zasobów majątkowych podmiotu [Wojciechowska, 2001, s. 14; Kreczmańska-Gigol, Gigol, 2022, s. 111; Blackwell, Griffiths, Winters, 2006, s. 304] oraz od płynności potencjalnej, czyli zdolności do szybkiego pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania [Michalski, 2004, s. 190; Pluta, Michal-

ski, 2005, s. 6; Kreczmańska-Gigol, Rekman, 2025; Kreczmańska-Gigol, Gigol, 2022, s. 113; Kreczmańska-Gigol, 2020].

Zwykle płynność potencjalna jest utożsamiana z możliwością szybkiego pozyskiwania krótkoterminowych kredytów bankowych, które są głównym źródłem finansowania luki płynności przedsiębiorstw [Kreczmańska-Gigol, 2020]. Jednak to wynika przede wszystkim z dłuższego okresu pozyskiwania innych zewnętrznych źródeł finansowania działalności przedsiębiorstw niż to jest w przypadku bankowego kredytu obrotowego. Nieco inaczej jest w przypadku osób fizycznych, także prowadzących działalność gospodarczą. Podstawą funkcjonowania człowieka w społeczeństwie od zawsze była rodzina oparta na więzach pokrewieństwa i powinowactwa, z czym wiązało się także wsparcie materialne [Campos i in., 2008; Jahangir i in., 2025; Long, Zhuang, 2025]. Na przykład Long i Zhuang [2025] stwierdzili, że wsparcie finansowe rodziny jest istotne dla osób, które chcą kupić własne mieszkanie lub dom, także jeśli finansują ich zakup z kredytu hipotecznego, ponieważ rodzina uczestniczy w gromadzeniu wkładu własnego wymaganego przez bank. Z badań prowadzonych przez Aldonę Żurek [2003] wynika na przykład, że osoby studiujące, uczące się w szkołach średnich lub policealnych utrzymywały się z dwóch podstawowych źródeł – jednym były prace dorywcze, a drugim środki pochodzące od ich rodzin. Można zaobserwować tzw. zjawisko familizmu. Familizm to wartość kulturowa, kładąca nacisk na bliskie relacje rodzinne, opisująca sposób, w jaki członkowie wyrażają swoje przywiązanie do rodziny oraz doceniają jej wartość [Campos i in., 2008; Żurek, 2003]. Wprawdzie rodziny różnią się między sobą ekspresją i sposobem wyrażania wzajemnych więzi, ale więzi rodzinne są uważane za ważne i trudne do zastąpienia we wszystkich społeczeństwach [Jahangir i in., 2025]. Geert Hofstede wśród wyróżnionych przez siebie wymiarów, które opisują kulturę narodową, wyróżnił w szczególności „indywidualizm", znajdujący się na przeciwnym biegunie do „kolektywizmu". Zwrócił on uwagę, że w kulturach kolektywistycznych najważniejsza jest przynależność do grupy, wzajemna troska, a każdą decyzję podejmuje się z myślą o grupie, a nie o sobie. Odwrotnie jest w kulturach indywidualistycznych, w których jednostka troszczy się wyłącznie o siebie (ewentualnie o swoją najbliższą rodzinę rozumianą jako wstępni i zstępni w pierwszym stopniu) [Hofstede, 2011, 2003; Hofstede, Bond, 1984]. Polska osiąga wynik 47 (w skali od 0 do 100) w wymiarze indywidualizmu, stąd można zaryzykować stwierdzenie, że należy ona do krajów kolektywistycznych (chociaż o niewielkim stopniu nasilenia kolektywizmu) [The Culture Factor, b.d.]. W polskiej literaturze Pastuszewski [2019] używa zbliżonego do familizmu określenia, jakim jest familocentryzm, który oznacza „szacunek dla rodziny i dążenie do realizacji indywidualnej strategii w oparciu o rodzinę".

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą odpowiada całym swoim majątkiem, a w przypadku braku rozdzielności majątkowej ze współmałżonkiem także majątkiem całego gospodarstwa domowego, za długi związane z prowadzonym biznesem [Kreczmańska-Gigol, Gigol, Rekman, 2024]. Nieuregulowanie na czas zobowiązań podatkowych spowoduje odpowiedzialność podatnika. W przypadku zadłużenia przeterminowanego w stosunku do prywatnych wierzycieli można obserwować zachowanie, które jest pewnego rodzaju formą

oporu (odmowa podporządkowania się żądaniom wierzycieli, udaremnienie planów wierzycieli, protesty dłużników, naciski polityczne, przechytrzenie wierzycieli, podważanie istnienia zobowiązania), a które utrudniają lub uniemożliwiają wierzycielom dochodzenie ich praw w stosunku do dłużników [McMullan, 1982; Kreczmańska-Gigol, 2025, s. 34]. W celu wzmocnienia pozycji wierzyciela, w przypadku opóźnień w spłacie zobowiązania, ustawowo wprowadzono obowiązek zapłaty przez dłużnika wierzycielowi odsetek karnych w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie, nawet jeśli wierzyciel i dłużnik nie uwzględnili w umowie takiej kary [Wędzki, 2018, s. 14].

System podatkowy powinien być neutralny dla mechanizmu rynkowego, nie powinien charakteryzować się nadmiernym fiskalizmem, powinien być stabilny, nieskomplikowany i dogodny dla podatników [Miastkowski, 2025]. Pozycja Państwa jako wierzyciela jest inna niż pozycja innych typów wierzycieli, co wynika z kilku powodów: Państwo-wierzyciel (Skarb Państwa jako wierzyciel) ma specjalną procedurę, z której nie mogą korzystać zwykli wierzyciele. Postępowanie podatkowe jest wyodrębnionym rodzajem postępowania administracyjnego [Wierzbowski, 2013, s. VI]. Podatki mogą być przedmiotem egzekucji administracyjnej [Jędrzejewski, Masternak, Rączka, 2013, s. 35–38]. Postępowanie podatkowe uregulowane jest w ordynacji podatkowej [Dz.U. 2025 poz. 111 z późn. zm.]. Do 1997 r. uregulowane było w Kodeksie postępowania administracyjnego. Pierwszym aktem prawnym, który w jednolity sposób regulował postępowanie administracyjne, było Rozporządzenie Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej z 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym [Dz. U. RP Nr 36, poz. 341 ze zm.], ale nie obejmowało ono postępowania podatkowego [Wierzbowski, Szubiakowski, Wiktorowska, 2013, s. 264–265]. Aktualnie postępowanie podatkowe jest traktowane jako rodzaj postępowania administracyjnego, ale uregulowanego poza Kodeksem postępowania administracyjnego. Jest uregulowane przepisami ustawy Ordynacja podatkowa [Wierzbowski, Szubiakowski, Wiktorowska, 2013, s. 264–265]. Co do zasady obowiązki publicznoprawne mają charakter osobisty [Dalkowska, 2023]. Przymus egzekucyjny jest alternatywą dla braku dobrowolności wywiązania się z zobowiązania podatkowego i pozwala na maksymalizację efektywności w zakresie wykonywania obowiązków podatkowych [Dalkowska, 2023; Przybysz, 1999, s. 59; Niesiobędzka, 2016].

Egzekucja administracyjna jest znacznie bardziej skuteczna niż egzekucja komornicza, z której mogą korzystać zwykli wierzyciele. Jest to między innymi związane z szybkością postępowania podatkowego w porównaniu do windykacji sądowej i to bez względu na to, czy windykacja sądowa jest prowadzona w trybie zwykłym procesowym, w trybie nakazowym czy też w trybie elektronicznego postępowania upominawczego. W procesie windykacji należności im szybciej przebiega ów proces, tym jest zwykle skuteczniejszy [Bekas, 2021, s. 31]. Drugim, po szybkości egzekucji podatków, powodem jest to, że organa Krajowej Administracji Skarbowej (KAS), która jest odpowiedzialna za ściąganie podatków, mają coraz bardziej nowoczesne narzędzia, których nie mają zwykli wierzyciele [Raducki, 2022; NIK, 2021, s. 15–16].

Oprócz większej skuteczności postępowania podatkowego, efekt odstraszający dla podatników, który powoduje wzrost ich moralności podatkowej, mają konsekwencje zalegania ze

spłatą zobowiązań wobec Skarbu Państwa dla wiarygodności podatników [Pasternak-Malicka, 2013; Niesiobędzka, 2016]. Moralność podatkowa mierzy wewnętrzną motywację, skłonność podatnika do wywiązywania się z zobowiązań podatkowych [Kędrzyński, 2020; Skolimowska, 2023]. Wiarygodność jest warunkiem koniecznym dla posiadania przez każdy podmiot płynności potencjalnej, a w konsekwencji dla szybkiego pozyskiwania krótkoterminowych kredytów bankowych. Są cztery warunki posiadania płynności potencjalnej indywidualnej – bycie wiarygodnym i wypłacalnym, posiadanie zdolności kredytowej i zdolności zabezpieczeniowej [Kreczmańska-Gigol, 2020]. Podstawą oceny wiarygodności jest natomiast sprawdzanie, czy ubiegający się o kredyt nie zalega ze spłatą zobowiązań wobec Skarbu Państwa jako jednego z najważniejszych, bo uprzywilejowanych, wierzycieli. Niewywiązywanie się terminowo z zobowiązań podatkowych uniemożliwia także korzystanie ze środków unijnych oraz startowanie w przetargach publicznych [Szołno, Kwiatkowska, 2023]. W hierarchii ważności wierzycieli Skarb Państwa znajduje się na pierwszym miejscu [Bekas, 2021, s. 40].

Chcąc uniknąć konsekwencji niewywiązania się terminowo z zobowiązań podatkowych, podatnik może skorzystać z instytucji wyręczenia, jeśli ktoś inny zapłaci podatek w jego imieniu [Krzeszowiak, 2017]. Taką osobą może być ktoś należący do rodziny podatnika, kto chce pomóc ze względu na więzy rodzinne i wartości związane z familizmem. Jednak taka osoba sama zostanie narażona na ryzyko. Wyręczając podatnika w spłacie podatku, uwalnia go od zobowiązania podatkowego i finansuje go w ten sposób. Udzielanie finansowania, bez względu na cel finansowania, wiąże się z ponoszeniem ryzyka kredytowego aktywnego, ponieważ dłużnik, w tym wypadku wyręczony podatnik, może nie spłacić zobowiązania wobec wyręczającego lub spłacić w niepełnej wysokości albo po terminie [Kuchciński, 2016]. Wierzyciel (wyręczyciel) może także utracić dotychczasowe źródła finansowania należności i konieczne będzie skorzystanie ze źródeł finansowania na dużo gorszych warunkach, co stanowi materializację ryzyka kredytowego pasywnego [Kreczmańska-Gigol, 2025, s. 33; Kreczmańska-Gigol, Rekman, 2025; Kuchciński, 2016]. Dlatego profesjonalni wierzyciele finansują tylko te podmioty, które zaliczają do grupy mało ryzykownych [Komara, Adjie, 2023; Hassan i in., 2024; Weber, 2012; Addy i in., 2024]. O uzyskaniu finansowania w ramach rodziny decydują inne czynniki niż poziom ryzyka. Decydujące jest zjawisko familizmu i chęć wzajemnego wspierania się między krewnymi i powinowatymi, co jest związane z wyznawanymi wartościami [Campos i in., 2008; Jahangir i in., 2025; Wałęcka-Matyja, 2022].

3. Cel, pytania badawcze, metodyka badania

Członek rodziny z pobudek innych niż korzyści materialne, a związanych z familizmem, może chcieć wyręczyć osobę ze swojej rodziny w terminowej spłacie zobowiązania podatkowego, aby uchronić tę osobę przed negatywnymi konsekwencjami niewywiązania się z zobowiązania podatkowego, czyli m.in. przed działaniami ze strony organów Krajowej Administracji Skarbowej, których najważniejszym celem jest zwiększenie ściągalności podatków. Restrykcje

ze strony KAS, w tym negatywny wpływ na wiarygodność podatników, którzy opóźniają się ze spłatą zobowiązań podatkowych, motywują podatnika do zachowania moralności płatniczej. Bliskie podatnikowi osoby powiązane rodzinnie pomagają mu w tym.

Celem badania była ocena, czy w warunkach obowiązujących w Polsce przepisów prawa możliwe jest wyręczenie podatnika przez brata i jakie ewentualnie konsekwencje pociąga za sobą takie działanie dla wyręczającego, a także w jaki sposób wyręczyciel może zabezpieczyć się przed materializacją ryzyka kredytowego. Wykorzystano w badaniu metodę studium przypadku, w którym analizowano, czy osoba fizyczna może dokonać zapłaty zobowiązania podatkowego swojego brata. Względnie, czy wyręczenie podatnika jest optymalnym zachowaniem, mając na uwadze przeciwdziałanie utracie płynności osoby fizycznej, jaką jest podatnik, ale także wyręczyciel. Poddano analizie także kwestię, czy w takim przypadku będzie miała zastosowanie subrogacja ustawowa zapewniająca pełne zabezpieczenie interesu osoby fizycznej dokonującej zapłaty zobowiązania. Celem badania było również wskazanie na możliwą czynność prawną, która zabezpieczyłaby interes osoby fizycznej, którą jest brat-wyręczyciel, a jednocześnie odbyłoby się to z poszanowaniem zasad współżycia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem familizmu, którym kieruje się wyręczyciel.

Sformułowano następujące pytania badawcze:

- PB1: Czy w świetle obowiązujących w Polsce przepisów brat podatnika może dokonać zapłaty jego zobowiązania podatkowego?
- PB2: Czy na skutek wyręczenia dojdzie do subrogacji ustawowej na gruncie art. 518 k.c.?
- PB3: Jaką czynność prawną można zaproponować osobie fizycznej chcącej wesprzeć brata w przedstawionym stanie faktycznym i jednocześnie zabezpieczyć swoją wierzytelność w stosunku do brata powstałą w wyniku wyręczenia?

Jako metodę badawczą zastosowano analizę konkretnej sytuacji, czyli studium przypadku. Ograniczeniem badania jest zastosowanie metody studium przypadku. Wyniki badania będą mogły mieć zastosowanie jedynie w analogicznych sytuacjach i nie będzie ich można traktować jako rozwiązanie uniwersalne dla każdego wyręczyciela.

4. Analiza studium przypadku

Podatnik nie jest w stanie dokonać zapłaty własnego zobowiązania podatkowego w terminie. W zaistniałej sytuacji brat podatnika, z uwagi na silnie odczuwany familizm, pragnie wesprzeć swojego brata i uchronić go przed negatywnymi konsekwencjami ewentualnego powstania zaległości podatkowej. Brat podatnika ma na względzie również utrzymanie płynności finansowej i zabezpieczenie własnej sytuacji kontraktowej.

4.1. Możliwość wykonania zobowiązania przez brata zobowiązanego

Pierwszym etapem badania było poszukiwanie odpowiedzi na pierwsze pytanie badawcze (Czy w świetle obowiązujących w Polsce przepisów brat podatnika może dokonać zapłaty jego zobowiązania podatkowego?). Zgodnie z art. 62b Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (dalej: o.p.) [t.j. Dz.U. 2025, poz. 111 z późn. zm.], który dotyczy zapłaty podatku przez osoby inne niż podatnik:

- „§ 1. Zapłata podatku może nastąpić także przez:
  1) małżonka podatnika, jego zstępnych, wstępnych, pasierba, **rodzeństwo**, ojczyma i macochę;
  2) aktualnego właściciela przedmiotu hipoteki przymusowej lub zastawu skarbowego, jeżeli podatek zabezpieczony jest hipoteką przymusową lub zastawem skarbowym;
  3) inny podmiot, w przypadku, gdy kwota podatku nie przekracza 1000 zł.
- § 2. W przypadkach, o których mowa w § 1 pkt 1 i 3, **jeżeli treść dowodu zapłaty nie budzi wątpliwości co do przeznaczenia zapłaty na zobowiązanie podatnika uznaje się, że wpłata pochodzi ze środków podatnika.**
- § 3. W przypadkach, o których mowa w § 1 pkt 1–3, przepisy dotyczące zapłaty podatku przez podatnika stosuje się odpowiednio".

Obowiązki podatkowe mają publicznoprawny charakter, są obowiązkami osobistymi i nie mogą być znoszone przez umowy cywilnoprawne zawierane między podatnikiem a osobą trzecią. Zgodnie z wykładnią literalną przepisu brat podatnika może być wyręczycielem podatnika i to bez ograniczenia kwotowego. Limit 1000 zł, o którym mowa w § 1 pkt 3 zacytowanego wyżej przepisu, nie dotyczy przedstawionego hipotetycznie zarysowanego stanu faktycznego. Z przepisów art. 62b § 1 pkt 1 i 2 o.p. wynika, że bez względu na wysokość kwoty podatku, zapłaty za podatnika dokonywać może (z zastrzeżeniem warunku, że treść dowodu wpłaty nie budzi wątpliwości co do przeznaczenia zapłaty) w szczególności rodzeństwo.

Treść art. 62b § 2 o.p. wprowadza domniemanie pochodzenia środków od podatnika, co pozostaje w zgodzie z wymogiem, aby podatek był zapłacony ze środków podatnika (dalej bowiem nie może on być wygaszony środkami niestanowiącymi jego własności), co jednak nie wprowadza możliwości dowodzenia, że środki przekraczające tę kwotę użyte do zapłaty podatku przez osobę obcą były środkami podatnika i tym samym wygasiły podatek. Ciekawym wyrokiem mającym związek z analizowanym przypadkiem jest wyrok WSA w Łodzi z 2.12.2022 r. Wykładnia art. 62b § 2 o.p. prowadzi do wniosku, że obowiązkiem osoby bliskiej zamierzającej uwolnić podatnika od ciążącego na nim zobowiązania podatkowego poprzez zapłatę należności jest wskazanie takiej okoliczności na dowodzie zapłaty. W razie braku takiej adnotacji i braku wątpliwości co do przeznaczenia wpłaty należy przyjmować, że wpłata nastąpiła ze środków podatnika (por. wyrok WSA w Łodzi z 4.10.2016 r.).

Okazuje się więc, że na gruncie prawa obowiązującego w Polsce brat podatnika może zapłacić podatek jako wyręczyciel. W ten sposób uzyskano odpowiedź twierdzącą na pierwsze pytanie badawcze.

Na marginesie warto wskazać, że w przypadku, gdyby wyręczyciel nie był zainteresowany zwrotem i chciał działać w charakterze darczyńcy, to jeżeli przedmiot darowizny został przekazany przez darczyńcę bezpośrednio na rachunek wierzyciela osoby obdarowanej (tutaj: urzędu skarbowego), zwolnienie określone w art. 4a ustawy od spadków i darowizn nie będzie miało zastosowania [Wyrok NSA z 5.05.2025 r.; Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej, 2026].

4.2. Subrogacja ustawowa na gruncie art. 518 k.c. a wykonanie zobowiązania przez brata zobowiązanego

Kolejnym krokiem było poszukiwanie odpowiedzi na drugie pytanie badawcze (Czy na skutek wyręczenia dojdzie do subrogacji ustawowej na gruncie art. 518 k.c.?). Dokonano analizy treści art. 518 Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.), który dotyczy wstąpienia w prawa wierzyciela [Dz.U. 2025, poz. 1071]. Art. 518 k.c. brzmi następująco:

- „§ 1. Osoba trzecia, która spłaca wierzyciela, nabywa spłaconą wierzytelność do wysokości dokonanej zapłaty:
  1) jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi;
  2) jeżeli przysługuje jej prawo, przed którym spłacona wierzytelność ma pierwszeństwo zaspokojenia;
  3) **jeżeli działa za zgodą dłużnika w celu wstąpienia w prawa wierzyciela; zgoda dłużnika powinna być pod nieważnością wyrażona na piśmie;**
  4) jeżeli to przewidują przepisy szczególne.
- § 2. W wypadkach powyższych wierzyciel nie może odmówić przyjęcia świadczenia, które jest już wymagalne.
- § 3. Jeżeli wierzyciel został spłacony przez osobę trzecią tylko w części, przysługuje mu co do pozostałej części pierwszeństwo zaspokojenia przed wierzytelnością, która przeszła na osobę trzecią wskutek zapłaty częściowej".

Artykuł 518 k.c. statuuje ustawowe wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela, czyli tzw. subrogację ustawową, należy jednak zauważyć, że konstrukcja ta ma zastosowanie jedynie do wierzytelności pieniężnych i jako wyjątek nie może być stosowana rozszerzająco. Nie jest zatem możliwe jej zastosowanie w przypadku kary grzywny nałożonej z tytułu popełnienia wykroczenia drogowego, która nie ma charakteru wierzytelności pieniężnej, jest bowiem karą publicznoprawną i nie kreuje stosunku cywilnoprawnego, w którym ukarany jest dłużnikiem w myśl przepisów kodeksu cywilnego. Do kar grzywny nałożonych na podstawie rozmaitych przepisów nie mają zastosowania przepisy Kodeksu cywilnego, lecz przepisy ustaw dotyczących wykonywania prawomocnych kar (por. wyrok SN z 24.10.2017 r.). Analogicznie wyręczenie podatnika w spłacie zobowiązania podatkowego należy potraktować podobnie jak zapłacenie kary.

Zgodnie z brzmieniem art. 509 § 1 k.c. wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzytelność na osobę trzecią (przelew), chyba że sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania. Przyjąć należy, że zakazy ustawowe przelewu dotyczą także nabycia wierzytelności w drodze *cessionis legis* [Mojak, 2011, s. 213]. W związku ze ścisłym powiązaniem przez ustawodawcę pewnych kategorii wierzytelności z podmiotami tych praw, dopuszczenie w tym zakresie zmiany podmiotu w drodze podstawienia byłoby działaniem zmierzającym do obejścia prawa (*in fraudem legis*). W orzeczeniu z dnia 17 czerwca 1980 r. Sąd Najwyższy uznał, że przedmiotem wstąpienia w prawa zaspokojonego wierzyciela w trybie art. 518 k.c. nie może być wierzytelność publicznoprawna, na przykład wierzytelność Skarbu Państwa wynikająca z zobowiązania podatkowego [Wyrok SN, 17.06.1980]. Sąd Najwyższy przyjął, że w przypadku, gdy „płatnik płaci podatek za podatnika, to przejściu na niego zaspokojonej wierzytelności publicznoprawnej stoi na przeszkodzie jej charakter" [Kozieł, 2014].

Uzyskano w ten sposób odpowiedź na drugie pytanie badawcze. Odpowiedź brzmi: Nie dojdzie do subrogacji ustawowej w przypadku zapłaty podatku przez osoby inne niż podatnik, a więc nie dojdzie także do subrogacji ustawowej na skutek wyręczenia brata w spłacie zobowiązania podatkowego, co miało miejsce w analizowanym przypadku.

4.3. Wskazanie czynności prawnej najbardziej odpowiedniej dla analizowanej sytuacji

Kolejnym krokiem było poszukiwanie odpowiedzi na trzecie pytanie badawcze (Jaką czynność prawną można zaproponować osobie fizycznej chcącej wesprzeć brata w przedstawionym stanie faktycznym i jednocześnie zabezpieczyć swoją wierzytelność, w stosunku do brata, powstałą w wyniku wyręczenia?).

Poszukując najlepszego rozwiązania dla obu stron, czyli podatnika i jego brata, dokonano analizy treści art. 9 pkt 10 lit. c) ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych [Dz.U. z 2024 r. poz. 295 z późn. zm.]. W wyniku tej analizy należy uznać, że pożyczka do kwoty 36 120 zł pomiędzy braćmi zwolniona jest z podatku od czynności cywilnoprawnych, tzw. PCC. Wskazać należy także, że po spełnieniu dodatkowych warunków, na podstawie art. 9 pkt 10 lit. b), zwolnieniu od podatku od czynności cywilnoprawnych podlegać będzie pożyczka pieniężna pomiędzy braćmi, także przekraczająca kwotę 36 120 zł. Gdyby brat został wyręczycielem i sam dokonał spłaty zobowiązania podatkowego, to finansowałby brata, a nie miałby żadnego dokumentu, który potwierdzałby jego prawo do domagania się zwrotu środków pieniężnych, wówczas nie doszłoby w wyniku tej sytuacji do subrogacji ustawowej. Dlatego uznano, że wyręczenie jest korzystne jedynie dla podatnika, a nie zabezpiecza wyręczyciela przed materializacją ryzyka kredytowego.

Aby zabezpieczyć wyręczyciela na wypadek materializacji ryzyka kredytowego związanego z finansowaniem podatnika, który jest jego bratem, najlepszym rozwiązaniem będzie

zawarcie przez braci umowy pożyczki. Jeśli podatnik zaciągnie pożyczkę u swojego brata i z tych środków spłaci zobowiązanie podatkowe, to zawarta umowa pożyczki zrodzi stosunek zobowiązaniowy między nimi. Podatnik będzie pożyczkobiorcą, a jego brat pożyczkodawcą. Podatnik będzie dłużnikiem, zobowiązanym zwrócić bratu pożyczkę w terminie wskazanym w umowie pożyczki lub na żądanie brata, który jest pożyczkodawcą. Jeśli w umowie nie ustali się terminu spłaty pożyczki, to na podstawie art. 723 k.c. zwrot pożyczki powinien nastąpić po 6 tygodniach, licząc od dnia wypowiedzenia umowy pożyczki i zażądania jej zwrotu [Gigol, 2000, s. 68]. Pożyczka nie będzie się też wiązała z dodatkowymi obciążeniami dla żadnej ze stron ze względu na bliski stopień pokrewieństwa między nimi. Taka pożyczka nie będzie podlegała PCC.

Uzyskano w ten sposób odpowiedź na trzecie pytanie badawcze. Brzmi ona następująco: Pożyczka pieniężna pomiędzy braćmi zdaje się w sposób wystarczający zabezpieczać płynność osoby fizycznej w przedstawionym stanie faktycznym, gdyż po stronie udzielającego pożyczki powstaje wierzytelność, która może podlegać egzekucji. Można także rozważyć dodatkowe prawne zabezpieczenia pożyczki. Takim zabezpieczeniem może być na przykład weksel własny *in blanco* wystawiony przez podatnika. Taki weksel w momencie jego wystawiania nie musi zostać opłacony. Opłacenia wymagać będzie dopiero w momencie konieczności jego wypełnienia i skorzystania, czyli w momencie materializacji ryzyka kredytowego. Weksel *in blanco* może znacząco przyspieszyć ewentualną windykację sądową, dlatego jest traktowany jako tzw. zabezpieczenie procesowe [Janicka-Michalak, Kreczmańska-Gigol, 2023].

5. Podsumowanie

Osoby tworzące rodziny, w sposób oczywisty, ujawniają pragnienie bycia w dobrych relacjach z innymi członkami rodziny oraz przejawiają zachowania ukierunkowane na budowanie i podtrzymanie więzi społecznej. Fakt, iż familizm wyraża się także w udzielanym wzajemnie wsparciu finansowym nie budzi zaskoczenia. Mimo poczynionej wyżej obserwacji, nie budzi wątpliwości stwierdzenie, że nawet w relacjach *stricte* rodzinnych istnieje niebagatelne ryzyko związane z osobą kontrahenta i zapobiegliwość kontraktowa jest pożądana, gdyż jej brak może mieć bezpośrednie negatywne przełożenie na płynność finansową osoby fizycznej.

W artykule zaprezentowano, czym jest płynność finansowa osoby fizycznej i czym grozi jej utrata. Z uwagi na doniosłe negatywne skutki jej utraty, relewantne dla płynności osoby fizycznej pozostaje zarządzanie swoim majątkiem w taki sposób, by zapewnić możliwie najprostszą ewentualną egzekucję swych wierzytelności. Stąd konieczna jest świadomość osoby fizycznej, jakie konsekwencje, w kontekście zabezpieczenia jej interesów prawnych, mają podejmowane przez nią działania.

W artykule przedstawiono studium przypadku, w którym poddano analizie, czy osoba fizyczna może dokonać spłaty zobowiązania podatkowego swojego brata. Dalej zastanowiono się, czy zapłata zobowiązania podatkowego podatnika przez osobę fizyczną jako wyręczyciela

skutkuje subrogacją ustawową i powoduje wstąpienie wyręczyciela w prawa zaspokojonego wierzyciela wobec dłużnika do wysokości dokonanej zapłaty. Z uwagi na fakt, iż uzyskano negatywną odpowiedź na to pytanie badawcze, podjęto próbę wskazania innego możliwego działania, które będzie zabezpieczać interes osoby fizycznej w należytym stopniu, przy jednoczesnym poszanowaniu zasad współżycia społecznego – wzajemnej pomocy osób bliskich. Przez to artykuł nabiera praktycznej wartości dla budowania świadomości osób fizycznych w zakresie zarządzania ich płynnością finansową.

Bibliografia

Dokumenty prawne

1. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. 2025, poz. 1071).
2. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. 2025, poz. 111 z późn. zm.).

Wydawnictwa zwarte

1. Bekas, M. (2021). *Windykacja. Praktyczny poradnik dla wierzycieli*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
2. Blackwell, D.W., Griffiths, M.D., Winters, D.B. (2006). *Modern Financial Markets, Prices, Yields, and Risk Analysis*. Hoboken: John Wiley & Sons.
3. Gigol, K. (2000). *Opłacalność działalności kredytowej banku*. Warszawa: Twigger.
4. Jędrzejewski, T., Masternak, M., Rączka, P. (2013). *Administracyjne postępowanie egzekucyjne.* Toruń: TNOiK.
5. Jerzemowska, M. (red.) (2004). *Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie*. Warszawa: WN PWN.
6. Kozieł, G. (2014). W: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*. A. Kidyba (red.), wyd. II. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
7. Kreczmańska-Gigol, K. (2015). *Windykacja polubowna i przymusowa. Proces, rynek, wycena wierzytelności.* Warszawa: Difin.
8. Kreczmańska-Gigol, K. (2020). *Istota płynności finansowej*. W: *Analiza płynności finansowej przedsiębiorstwa. Płynność strukturalna, płynność potencjalna, zdolność płatnicza*, K. Kreczmańska-Gigol (red.). Warszawa: Difin.
9. Kreczmańska-Gigol, K. (2025). *Efektywność windykacji polubownej*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
10. Kreczmańska-Gigol, K., Gigol, T. (2022). *Analiza finansowa z perspektywy HR Business Partner*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
11. Kreczmańska-Gigol, K., Rekman, R. (2025). Wpływ zakazu cesji należności na płynność finansową wierzyciela. W: *Finanse przedsiębiorstwa 16. Bezpieczeństwo i rozwój* (s. 29–44), J. Grzywacz (red.). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.

12. Michalski, G. (2004). *Podstawy zarządzania finansami przedsiębiorstw*a, wyd. 2. Wrocław: Wyższa Szkoła Zarządzania Edukacja.
13. Mojak, J. (2011). W: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II*. K. Pietrzykowski, (red.), t. II. Warszawa: C.H. Beck.
14. Pluta, W., Michalski, G. (2005). *Krótkoterminowe zarządzanie kapitałem. Jak zachować płynność finansową*. Warszawa: C.H. Beck.
15. Przybysz, P. (1999). *Egzekucja administracyjna*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
16. Raducki, A. (2022). Efektywność działania Krajowej Administracji Skarbowej. W: *Podatki w ujęciu retrospektywnym i perspektywicznym* (s. 97–118), E. Małecka-Ziembińska (red.). Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
17. Wędzki, D. (2003). *Strategie płynności finansowej przedsiębiorstwa. Przepływy pieniężne a wartość dla wierzycieli*. Kraków: Oficyna Ekonomiczna.
18. Wędzki, D. (2018). *Controlling należności w przedsiębiorstwie.* Warszawa: C.H. Beck.
19. Wierzbowski, M., Szubiakowski, M., Wiktorowska, A. (red.) (2013). *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe, egzekucyjne i przed sądami administracyjnymi,* Warszawa: C.H. Beck.
20. Wojciechowska, U. (red.) (2001). *Płynność finansowa polskich przedsiębiorstw w okresie transformacji. Aspekty mikroekonomiczne i makroekonomiczne*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
21. Żurek, A. (2003). Osoby samotne życiowo jako zjawisko społeczne. W: *Blaski i cienie życia rodzinnego. „Roczniki Socjologii Rodziny"*, Z. Tyszka (red.). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Artykuły naukowe i prasowe

1. Addy, W.A., Ugochukwu, C.E., Oyewole, A.T., Ofodile, O.C., Adeoye, O.B., Okoye, C.C. (2024). Predictive Analytics in Credit Risk Management for Banks: A Comprehensive Review, *GSC Advanced Research and Reviews*, 18(2), s. 434–449. DOI: 10.30574/gscarr.2024.18.2.0077.
2. Campos, B., Schetter, C.D., Abdou, C.M., Hobel, C.J., Glynn, L.M., Sandman, C.A. (2008). Familialism, Social Support, and Stress: Positive Implications for Pregnant Latinas, *Cultural diversity & ethnic minority psychology*, 14(2), s. 155–162. DOI:10.1037/1099-9809.14.2.155.
3. Dąbrowska, A., Kwiatkowska, K., Potasznik, A. (2023). Operacje kredytowe w działalności banku, *Studia Ekonomiczne, Prawne i Administracyjne*, 2(4), s. 46–63. DOI DOI: 10.24136/sepia.2023.019.
4. Dalkowska, A. (2023). Następstwo prawne w egzekucji zobowiązań podatkowych, *Kwartalnik Prawa Podatkowego*, (3), s. 67–98. DOI: 10.18778/1509-877X.2023.03.03.
5. Hassan, A.O., Ewuga, S.K., Abdul, A.A., Abrahams, T.O., Oladeinde, M., Dawodu, S.O. (2024). Cybersecurity in Banking: A Global Perspective with a Focus on Nigerian Practices, *Computer Science & IT Research Journal*, 5(1), s. 41–59. DOI: 10.51594/csitrj.v5i.701.
6. Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context, *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 8, s. 1–8. DOI: 10.9707/2307-0919.1014.
7. Hofstede, G., Bond, M.H. (1984). Hofstede's Culture Dimensions: An Independent Validation Using Rokeach's Value Survey, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15(4), s. 417–433.

8. Jahangir, S., Patil, D.S., Gangopadhyay, J., Vogt, T.C. (2025). Understanding Intergenerational Dynamics and Social Support's Impact on Health and Well-Being of Older Adults in South Asia: A Scoping Review, *Systematic Reviews*, 14(1), 86. DOI: 10.1186/s13643-025-02833-z.
9. Janicka-Michalak, T., Kreczmańska-Gigol, K. (2023). Weksel jako instrument finansowy w kontekście dematerializacji papierów wartościowych – rekomendowane działania, *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, 192, s. 167–186.
10. Kędrzyński, A. (2020). Przegląd wybranych badań nad moralnością podatkową. Wpływ moralności na rozmiary luk podatkowych, *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym*, 23(4), s. 65–80. DOI: 10.18778/1899-2226.23.4.04.
11. Komara. S., Adjie, H. (2023). The Effect of the Execution of the Sale of the Right Object on the Position of Bank Creditors, *Edunity: Social and Educational Studies*, 2(5), s. 630–638.
12. Kreczmańska-Gigol, K., Gigol, T., Rekman, R. (2024). Sytuacja dłużnika – wyniki badań wśród osób prowadzących działalność gospodarczą, *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*, 73(3), s. 23–36.
13. Krzeszowiak, P. (2017). Precedensowy charakter uchwał Naczelnego Sądu Administracyjnego, *Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne*, 20, s. 20–49. DOI: 10. 19195/1733–5779.20.3.
14. Kuchciński, A. (2016). Ryzyko kredytowe w działalności banku, *Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula*, 2(48), s. 35–48.
15. Long, J., Zhuang, L. (2025). Housing Finance and Inequality: Mortgage Debt in Urban China, *Habitat International*, 161, 103411. DOI: 10.1016/j.habitatint.2025.103411.
16. McMullan, J.L. (1982). Social Resistance and the Exploited Poor in the Low-Income Marketplace: The Case of Debt Collection in Two Montreal Communities, *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie*, 19(3), s. 326–347.
17. Niesiobędzka, M. (2016). Wpływ perspektywy, prawdopodobieństwa kontroli skarbowej i moralności podatkowej na zachowanie podatników, *Studia Psychologiczne*, 54(1), s. 55–66. DOI: 10.2478/V1067-010-0151–3.
18. NIK (2021). Egzekwowanie zaległości podatkowych. Informacja o wynikach kontroli, KBF.430.001.2021, Nr ewid. 19/2021/P/20/010/KBF, s. 15–16.
19. Pasternak-Malicka, M. (2013). Mentalność i moralność podatkowa a reakcje gospodarstw domowych na obowiązek podatkowy, *Modern Management Review*, 18 (20.1), s. 87–98.
20. Pastuszewski, S. (2019). Zuniwersalizowany indywidualizm, czyli tożsamość globalistyczna, *Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development*, 1(96), s. 49–59.
21. Skolimowska, A. (2023). Moralność i mentalność podatkowa – wyniki badania pilotażowego, *Doradztwo Podatkowe Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych*, 11, s. 8–13. DOI: 10.5604/01.3001.0054.0870.
22. Szołno, O., Kwiatkowska, R. (2023). Procedura selekcji projektów unijnych-ocena i możliwości zastosowania w zamówieniach publicznych, *Optimum. Economic Studies*, 113(3), s. 200–222.
23. Wałęcka-Matyja, K.K. (2022). Wartości rodzinne, materialne i światopogląd a proces transmisji międzypokoleniowej, *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 1(49), s. 1–15.
24. Weber, O. (2012). Environmental Credit Risk Management in Banks and Financial Service Institutions, *Business Strategy and the Environment*, 21(4), s. 248–263.

Materiały internetowe

1. Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej (2026). Pismo z dnia 2 stycznia, 0111-KDIB2–3.4015.409.2025.2. ASZ, http://sip.mf.gov.pl (dostęp: 21.02.2026).
2. Hofstede, G. (2003). Cultural Dimensions, *Zasoby Internetu*, https://scholar.google.pl/scholar?hl=pl&as_sdt=0%2C5&q=hofstede+cultural+dimensions&oq=Hofstede (dostęp: 23.02.2026).
3. The Culture Factor (b.d.). https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool?countries=poland (dostęp: 23.02.2026).

Orzeczenia

1. Wyrok NSA z 5.05.2025 r., III FSK 17/25, LEX nr 3886732.
2. Wyrok SN z 17.06.1980 r., IV CR 210/80, OSP 1981, nr 7–8, poz. 134.
3. Wyrok SN z 24.10.2017 r., I PK 29/17, LEX nr 2438317.
4. Wyrok WSA w Łodzi z 2.12.2022 r., I SA/Łd 716/22, LEX nr 3454939.
5. Wyrok WSA w Łodzi z 4.10.2016 r., I SA/Łd 636/16, LEX nr 2154129.

Counteracting the Loss of Financial Liquidity by a Natural Person: A case Study of a Person Subrogating Tax Payment

Abstract

A natural person's financial liquidity refers to their ability to meet financial obligations on time and make necessary purchases. Equally important for an individual's financial liquidity is the management of their assets in a manner that ensures the most effective and convenient enforcement of their rights against a debtor. Consequently, individuals need to be aware of the legal implications of their actions and the consequences these may have for safeguarding their interests.

In social and economic transactions, mutual assistance among close family members is a common phenomenon. The fact that contracting parties are related does not in any way diminish an individual's legitimate concern for protecting themselves against the loss of financial liquidity. This article presents a case study examining whether a natural person may pay the tax liability of their brother and, if so, how they may secure their claim against the taxpayer on whose behalf the payment was made. Particular attention is given to the question of whether statutory subrogation would apply in such circumstances. The article identifies a legal mechanism that appears to provide an adequate level of protection for the individual's interests while at the same time respecting the principles of social coexistence, including the mutual assistance traditionally extended among close family members.

Keywords: financial liquidity of a natural person, familism, tax liability, tax subrogation, credit risk

Unless stated otherwise, all the materials are available under the Creative Commons Attribution 4.0 International license. Some rights reserved to SGH Warsaw School of Economics.